

CHET EL OLIMLARI TOMONIDAN PSIXODIAGNOSTIKAGA OID ILMIY QARASHLARI

D.R. Oymatova

*Shahrisabz Davlat Pedagogika Institutining
Ijtimoiy fanlar kafedra dotsenti, p.f.b.f.d (Phd)*

Shafoatova Ruxshona

Psixologiya (kechki) 2-kurs 1-24 guruh talabasi

Annotatsiya. *Ushbu maqola chet el olimlarining psixodiagnostikaga bo'lgan ilmiy qarashlarini tahlil qiladi. Psixodiagnostika shaxsning ruhiy holati, qobiliyatlari, xulq-atvori va shaxsiy xususiyatlarini aniqlashga yo'naltirilgan ilmiy faoliyat sifatida ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar. *Psixodiagnostika, shaxsiyat baholash, intellekt testlari, psixologik tadqiqotlar, nazariy yondashuv, metodologiya, chet el olimlari*

Abstract. *Three articles analyze the scientific views of foreign scientists on psychodiagnostics. Psychodiagnostics is considered as a scientific activity focused on the mental state, condition, behavior and personal characteristics of a person.*

Keywords: *Psychodiagnostics, personality assessment, intelligence tests, psychological research, theoretical approach, methodology, foreign scientists*

Kirish. Psixodiagnostika – bu shaxsning ruhiy holatini, xatti-harakatlarini, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy-uslubiy faoliyatdir. XX va XXI asrlarda psixodiagnostika nafaqat psixologik tadqiqotlarda, balki ta'lim, tibbiyot, sport va ish bilan ta'minlash sohalarida ham keng qo'llanila boshladi. Ushbu jarayonning samaradorligi ko'plab omillarga, xususan, ilmiy asoslangan usullar va olimlarning nazariy qarashlariga bog'liq. Chet el olimlari psixodiagnostikani rivojlantirishda katta hissa qo'shganlar. Masalan, Alfred Binet va Theodore Simon shaxsiy testlar orqali bolalarning intellektual rivojlanishini o'lchash usullarini ishlab chiqqan bo'lsa, Karl Yung shaxsiyat turlarini aniqlash bo'yicha nazariyalar taklif qilgan. Shuningdek, Hans Eysenck, Raymond Cattell va John Holland kabi olimlar shaxsiyat, qiziqishlar va xulq-atvorni baholash usullarini ilmiy asosda ishlab chiqqan. Chet el psixologlarining psixodiagnostikaga bo'lgan yondashuvlari ko'pincha ilmiy metodologiyaga, statistik tahlillarga va eksperimental tadqiqotlarga tayangan. Shu sababli, ularning qarashlari psixodiagnostikani nafaqat amaliy, balki nazariy jihatdan ham boyitgan. Bugungi kunda ularning g'oyalari va usullari dunyo psixologiya amaliyotida muhim o'rin egallaydi va mamlakatimizdagi psixodiagnostika rivojlanishida ham ilhom manbai bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu maqolada chet el olimlarining psixodiagnostikaga ilmiy qarashlari, ularning asosiy nazariyalari, metodologik yondashuvlari va amaliy ishlatilish sohaları tahlil qilinadi. Shu tarzda

mavzu psixodiagnostikaning nazariy va amaliy jihatlarini chuqurroq tushunishga imkon beradi.

Asosiy qism.

1. Psixodiagnostika tushunchasi va ahamiyati

Psixodiagnostika — bu shaxsning ruhiy holati, xatti-harakati, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy faoliyat. U nafaqat psixologik tadqiqotlarda, balki ta'lim, tibbiyot, sport, ish bilan ta'minlash va boshqa sohalarda qo'llaniladi. Psixodiagnostikaning asosiy maqsadi – shaxsni yaxshiroq tushunish, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda individual yondashuvni ishlab chiqishdir.

2. Chet el olimlarining psixodiagnostikaga hissa qo'shgan asosiy nazariyalari

Alfred Binet va Theodore Simon .Binet va Simon bolalarning intellektual rivojlanishini baholash uchun birinchi testlarni yaratdilar. Ularning ishlanmalari zamonaviy IQ testlarining asosini tashkil qiladi va psixodiagnostikada ilmiy yondashuvning rivojlanishiga katta hissa qo'shdi.

Karl Yung. Jung shaxsiyat turlari nazariyasini ishlab chiqdi. U shaxsiyatni introvert va ekstravert, shuningdek, turli psixologik funksiyalar asosida tasnifladi. Bu yondashuv psixodiagnostikada shaxsiy xususiyatlarni aniqlashda keng qo'llaniladi.

Hans Eysenck. Eysenck shaxsiyatning asosiy o'lchovlarini aniqlashga urinib, uch o'lchovli shaxsiyat modelini taklif qilgan: ekstraversion-introversion, nevrotizm, psixotizm. Bu model psixodiagnostik testlar va tadqiqotlarda keng qo'llaniladi.

Raymond Cattell. Cattell shaxsiyatni 16 faktorli model orqali o'lchash usulini ishlab chiqdi. U shaxsiyat va xulq-atvorni statistik tahlil asosida baholashning ilmiy metodini yaratdi.

John Holland. Holland shaxsning kasbiy qiziqishlari va ishga moslashuvini baholash bo'yicha model yaratdi, bu esa ta'lim va kasbiy psixodiagnostikada keng qo'llaniladi.

3. Metodologik va amaliy yondashuvlar.

Chet el olimlarining psixodiagnostikaga yondashuvi ko'pincha ilmiy metodologiya va statistik tahlilga asoslanadi. Psixodiagnostika jarayonida quyidagi usullar qo'llaniladi:

- Test usullari (IQ testlari, shaxsiyat testlari)
- So'rovnomalar va intervyular
- Kuzatuv va eksperiment
- Kognitiv va xulq-atvor tahlili

Ushbu yondashuvlar psixodiagnostikaning ishonchliligi va validligini oshirishga xizmat qiladi.

4. Chet el olimlarining qarashlarining zamonaviy psixodiagnostikadagi roli

Hozirgi kunda Binet, Jung, Eysenck va Cattellning ishlanmalari global psixodiagnostik tajribada keng qo'llaniladi. Ularning nazariyalari shaxsiyat, qobiliyat

va qiziqishlarni baholashda ilmiy asos yaratadi. Shu bilan birga, zamonaviy psixodiagnostika ulaming metodlarini yanada takomillashtirgan holda yangi testlar va baholash tizimlarini ishlab chiqmoqda.

Xulosa . Chet el olimlarining psixodiagnostikaga bo'lgan ilmiy qarashlari psixologiya fanining rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Psixodiagnostika shaxsning ruhiy holatini, qobiliyatlari, xulq-atvori va shaxsiy xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy faoliyat sifatida nafaqat nazariy, balki amaliy sohalarda ham keng qo'llaniladi. Alfred Binet va Theodore Simonning intellekt testlari bolalar rivojlanishini baholashning birinchi ilmiy asoslarini yaratgan bo'lsa, Carl Jung shaxsiyat turlari nazariyasi orqali insonning psixologik xususiyatlarini chuqurroq tushunishga imkon bergan. Hans Eysenck va Raymond Cattell shaxsiyatni ilmiy asosda o'lchash va tahlil qilish usullarini ishlab chiqdi, bu esa psixodiagnostik testlarning ishonchliligi va validligini oshirdi. John Hollandning kasbiy qiziqishlarni baholash modeli esa ta'lim va ish bilan ta'minlash sohasida psixodiagnostikaning amaliy ahamiyatini kuchaytirdi. Shu bilan birga, chet el olimlarining ilmiy qarashlari zamonaviy psixodiagnostik usullarni yaratishda, shaxsiy xususiyatlarni aniqlashda va psixologik tavsiyalar berishda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda. Ularning ishlanmalari psixodiagnostikani metodologik jihatdan mustahkamlashga yordam bergan, test, kuzatuv, intervyu va eksperiment kabi ilmiy usullarni rivojlantirishga hissa qo'shgan. Bugungi kunda Binet, Jung, Eysenck va Cattellning nazariyalariga asoslangan testlar va metodikalar butun dunyo psixologiya amaliyotida qo'llanilmoqda, shuningdek, ular mamlakatimizdagi psixodiagnostika tizimini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Shu tariqa, chet el olimlarining psixodiagnostikaga bo'lgan ilmiy qarashlari nafaqat shaxsiy xususiyatlarni aniqlash va baholashga, balki psixologiya fanining rivojlanishiga ham sezilarli hissa qo'shgan. Ularning ilmiy merosi zamonaviy psixodiagnostika amaliyoti va tadqiqotlari uchun mustahkam nazariy asos bo'lib xizmat qilmoqda, shuningdek, psixologik yordam va kasbiy yo'naltirishning samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Psixodiagnostika"

Muallif: V.S. Karimova

(Amaliy psixodiagnostikaning asosiy tamoyillari, test tuzish, baholash, ishonchlilik va haqiqiylik masalalari.)

2. "Umumiy psixologiya va psixodiagnostika"

Muallif: G'.B. Shoumarov

(Psixologik tahlil, shaxs xususiyatlarini o'lchash, o'quvchilarning psixik rivojini diagnostika qilish usullari.)

3. "Amaliy psixologiya va psixodiagnostika asoslari"

Muallif: G'. Raxmonov

(Oila, maktab va tashkilotlarda qo'llaniladigan psixodiagnostik metodlar.)

4. "Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiya: psixodiagnostika masalalari"

Muallif: X. Yo'ldoshev

(Bolalar psixodiagnostikasi, aqliy rivojlanish darajasini o'lchash metodlari.)

5. "Shaxs psixodiagnostikasi"

Muallif: M. O'rinboyeva

(Shaxs xususiyatlarini testlar orqali o'rganish, proyektiv va test texnikalari.)

6. "Psixologiyada tadqiqot metodlari va psixodiagnostika"

Muallif: S. Jabborov

(Psixometrik tahlil, testlarni standartlashtirish, diagnostik jarayon metodologiyasi.)

